

Dr. sc. Davor Derenčinović*

**OD SEKSUALNIH SKANDALA DO ZLOČINA
PROTIV ČOVJEČNOSTI?
OSVRT NA ČLANAK GEOFFREYA ROBERTSONA
PUT THE POPE IN THE DOCK OBJAVLJEN
U THE GUARDIANU 2. TRAVNJA 2010.**

Londonski dnevnik *The Guardian* objavio je 2. travnja 2010. članak engleskog pravnika Geoffreya Robertsona pod naslovom *Put the Pope in the Dock – Legal immunity cannot hold. The Vatican should feel the full weight of international law.*¹ U tom se članku, koji je izazvao burne i uglavnom negativne reakcije i komentare,² *Robertson* zalaže za kazneni progon poglavara Katoličke crkve *pape Benedikta XVI.* zbog njegove navodne uloge u prikrivanju “raširenih i sistematskih seksualnih zloporaba djece od strane katoličkih svećenika” i utvrđivanje njegove odgovornosti za zločin protiv čovječnosti pred Međunarodnim kaznenim sudom. Ističući kako Sveta Stolica više ne može ignorirati međunarodno pravo, *Robertson* smatra neodrživom tvrdnju da je “Vatikan, odnosno Sveta Stolica kao njegova metafizička emanacija, državna tvorevina i da papa kao državni poglavar uživa imunitet od kaznenog progona.” U potporu svojoj tezi *Robertson* navodi da je “papinska država prestala postojati nakon invazije 1870. godine i da je stvorena dekretom fašističke Italije iz 1929. godine kojim je unilateralno jednoj maloj enklavi – površine tek 0,17 kvadratnih milja” (0,44 kvadratnih kilometara, op.a.)” na kojoj živi tek nešto više od 800 službenika Katoličke crkve – dan suverenitet i legitimitet u međunarodnim odnosima.” *Robertson* takav postupak izjednačava s hipotetskim scenarijem unilateralnog proglašenja Canterburyja državom od strane Ujedinjenog Kraljevstva (!?). Zanimljivo je da *Robertson* nije jedini (premda je vjerojatno prvi koji to čini bez ikakvih ozbiljnih argumenata) koji odriče prerogative državnosti Svetoj Stolici. Tako, primjerice, i *Mendelson* ističe da Sveta Stolica nema sve elemente državnosti (npr. stanovništvo) da bi se mo-

---

* Dr. sc. Davor Derenčinović, redoviti profesor na Katedri za kazneno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i redoviti član Akademije pravnih znanosti Hrvatske

¹ Dostupno i na <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/libertycentral/2010/apr/02/pope-legal-immunity-international-law>, 10.5.2010.

² V. primjerice Akande, D., Can the Pope Be Arrested in Connection with the Sexual Abuse Scandal?, dostupno na <http://www.ejiltalk.org/author/blogeditor/>, 10.5.2010.

gla smatrati državom.³ Većina autora⁴ ipak smatra nespornim da Sveta Stolica ima status države. Nakon potpisivanja Lateranskih ugovora s Italijom 1929. godine⁵ Sveta Stolica postaje strankom velikog broja međunarodnih ugovora i članicom međunarodnih organizacija (npr. Univerzalne poštanske unije i Međunarodne telekomunikacijske unije).⁶ Premda nije članica Ujedinjenih naroda, ona ima promatrački status pri toj globalnoj organizaciji kao i pri čitavom nizu ostalih međunarodnih organizacija poput Organizacije američkih država (OAS), Afričke unije (AU), Svjetske trgovinske organizacije (WTO), Svjetske zdravstvene organizacije (WHO) itd. Sveta Stolica je stranka velikog broja relevantnih međunarodnih ugovora (što, uostalom, priznaje i *Robertson* navodeći potpisivanje i ratifikaciju važnih konvencija poput Konvencije o pravu mora i Konvencije o pravima djeteta). Izdavanje putovnica i održavanje bilateralnih diplomatskih odnosa sa oko 180 država u svijetu također je argument koji govori u prilog državnosti Svete Stolice. Tome, između ostalog, svjedoči i poštovanje njezine neutralnosti i teritorijalne cjelovitosti tijekom II. svjetskog rata, ali i uvid u referentnu literaturu.⁷ O državnosti Svete Stolice izjasnio se i filipinski Vrhovni sud u jednoj presudi iz 1994. godine.⁸

U nastavku članka, djelomično se ograđujući od smione i sasvim promašene teze da Sveta Stolica nije država po međunarodnom pravu, *Robertson* u izvjesnoj mjeri reterira i, oštro kritizirajući vatikansku ignoranciju međunarodnog prava (!?), ističe da “u svakom slučaju imunitet šefa države ne osigurava *papi Benediktu XVI.* imunitet od kaznenog progona pred Međunarodnim kaznenim sudom”. To stoga što, prema *Robertsonu*, zločini sistemskih razmjera, a riječ je o seksualnim zloporabama djece i mladeži od katoličkih svećenika, po svojoj biti i obilježjima, jesu zločini protiv čovječnosti koji potpadaju pod jurisdikciju Međunarodnog kaznenog suda. Kao primjer da obnašajući šefovi država (čime još jednom priznaje da *papa Benedikt XVI.* jest državni poglavar, op. a.) ne uživaju imunitet od kaznenog progona pred Međunarodnim kaznenim sudom kada je riječ o zločinima protiv čovječnosti, *Robertson* navodi

---

³ Mendelson, M., The Diminutive States in United Nations, International and Comparative Law Quarterly, 21 (1972), 609-630.

⁴ Shaw, M., International Law, 6th edition, Cambridge University Press, 2008., str. 244. Crawford se također izjašnjava u prilog državnosti Svete Stolice “bez obzira na veličinu državnog teritorija i posebne okolnosti”. V. Crawford, J., The Creation of States in International Law (2nd ed., 2006), str. 225. V. također Akande, supra, bilj. 2.

⁵ The legal position of the Holy See before and after the Lateran agreements: two lectures delivered in the University of Oxford by Mario Falco; translation by A. H. Campbell. Oxford University Press, 1935.

⁶ Supra, bilj. 4, str. 244.

⁷ Background Notes on Countries of the World: The Holy See, Mar 2010, p1-1, 1p, 1 Color Photograph; (AN 48872776).

⁸ Holy See v. Starbright Sales Enterprises Inc. 102 I.L.R. 163 (Phil. Sup. Ct. 1994).

sudanskog predsjednika *Omara al-Bashira* kojem je Tužiteljstvo Međunarodnog kaznenog suda optužnicom iz srpnja 2008. godine stavilo na teret osmišljavanje i provedbu plana za uništavanje triju glavnih etničkih skupina u Sudanu. Zbog toga je kao prvi obnašajući šef države optužen pred Međunarodnim kaznenim sudom za ratne zločine i zločine protiv čovječnosti. Može li se taj primjer po analogiji primijeniti i na *papu Benedikta XVI.*? Sukladno međunarodnom pravu, *papa Benedikt XVI.* kao svjetovni poglavar Katoličke crkve objedinjuje vrhovnu zakonodavnu, izvršnu i sudbenu vlast Svete Stolice kao subjekta međunarodnog prava koji ima suverenu vlast nad Vatikanskim Gradom (*Stato della Citta del Vaticano*). U tom se smislu, kada je riječ o diplomatskim odnosima, on može smatrati šefom države (*head of state*). Imunitet šefa države i nekih drugih visokih državnih dužnosnika (diplomatski agenti) od kaznenog progona jest tvorevina međunarodnog običajnog prava s izvoristom u jednakosti suverenih država. *Opinio juris* i praksa država upućuju na zaključak da je nekoć apsolutni statusni (personalni) imunitet šefova država postupno relativiziran određenim iznimkama. Jedna od tih iznimaka, relevantna za naša razmatranja, polazi od razlike između obnašajućih šefova država (*serving, incumbent head of state*) i bivših šefova država (*former head of state*), odnosno onih kojima je istekao mandat ili su na drugi način prestali s obnašanjem visoke funkcije. Kada je riječ o potonjima, praksa država, ali i međunarodnih tribunala, upućuje na to da oni nisu zaštićeni imunitetom od kaznenog progona za najteže povrede međunarodnog prava. O tome svjedoče kazneni postupci protiv bivših šefova država koji su vođeni pred sudovima drugih država odnosno međunarodnim kaznenim sudovima. *House of Lords* u svojoj je odluci iz 1998. godine u znamenitom predmetu *Pinochet* većinom glasova utvrdio da bivši predsjednik Čilea ne uživa imunitet za međunarodne zločine kao što su tortura, uzimanje talaca i zločin protiv čovječnosti počinjene za vrijeme obnašanja funkcije.⁹ S druge strane kad se radi o obnašajućim šefovima država¹⁰ odnosno drugim visokim državnim dužnosnicima na koje se odnose odredbe Bečke konvencije o pravu diplomatskih odnosa, praksa država upućuje na zaključak da bi kazneni progon protiv tih osoba značio kršenje *jus cogens* norme međunarodnog običajnog prava.¹¹ Najznakovitija je u tom smislu odluka Međunarodnog suda pravde iz 2002. godine u predmetu

---

⁹ Woodhouse, D., *The Pinochet case: a legal and constitutional analysis*, Hart Publishing 2000.

¹⁰ Međutim, valja naglasiti da sukladno praksi država imunitet ne uživaju osobe koje se ne smatraju "priznatim šefom države" (recognized head of state) o čemu će se raditi u slučaju samoproglašanih državnih tvorevina (v. *Doe v. Karadzic i Kadic v. Karadzic*, 70 F.3d 232, 64 USLW 2231, dostupno na <http://www.uniset.ca/other/cs5/70F3d232.html>, 10.5.2010.) odnosno osobama kojima nedostaje legitimitet za obnašanje funkcije (v. *USA v. Noriega*, United States Court of Appeals, Eleventh Circuit. Nos. 92-4687, 96-4471).

¹¹ *Supra*, bilj. 4, str. 737.

Kongo protiv Belgije kojom je utvrđeno da je izdavanjem uhidbenog naloga protiv obnašajućeg ministra vanjskih poslova Demokratske Republike Kongo Belgija prekršila odredbe međunarodnog običajnog prava o imunitetu diplomatskih agenata.¹² Praksa nacionalnih sudova u skladu je s citiranim judikatom Međunarodnog suda pravde. Tako je, primjerice, 2004. godine *District Court for the Southern District of New York* prihvatio tumačenje američkog ministarstva pravosuđa (*US Department of Justice*) da su predsjednik Zimbabwea *Robert Mugabe* i ministar vanjskih poslova te države *Stan Mudenga* zaštićeni imunitetom od kaznenog progona.¹³ Na istom je tragu i odluka francuskog *Cour de Cassation* iz 2001. godine kojom je utvrđeno da libijskog predsjednika *Muammara Gadaffija* štiti imunitet i da ne podliježe kaznenom progonu za planiranje otmice i obaranja Pan Amovog zrakoplova iznad Lockerbija u Škotskoj. Čak je i u Belgiji, tradicionalno sklonoj širokoj interpretaciji pravila univerzalne jurisdikcije, *Cour de Cassation* 2003. godine utvrdio da je *Ariel Sharon* zaštićen imunitetom od kaznenog progona za pokolje civila u logorima Sabra i Shatila.¹⁴ Iznimku od pravila da obnašajući šefovi država uživaju imunitet od kaznenog progona, pa i kad je riječ o najtežim povredama međunarodnog humanitarnog prava, zločinima protiv čovječnosti i genocidu, nalazimo u propisima koji reguliraju nadležnost međunarodnih kaznenih tribunala. U tim je propisima dosljedno provedeno načelo da optuženici za kaznena djela iz nadležnosti tribunala, bilo da se radi o šefovima država i vlada ili o drugim odgovornim visokim državnim dužnosnicima, ne mogu biti oslobođeni kaznene odgovornosti niti im može biti ublažena kazna na osnovi njihova službenog položaja.¹⁵ To je potvrdio i Posebni sud za Sierra Leone u odluci o imunitetu od jurisdikcije u predmetu protiv bivšeg liberijskog predsjednika *Charlesa Taylora*.¹⁶ Ta je iznimka sasvim razumljiva ako se ima u vidu učinak izravnog (potpisivanjem ugovora kao što je to bio slučaj s Rimskim statutom Međunarodnog kaznenog suda) ili neizravnog (članstvom u Ujedinjenim narodima i prihvaćanjem njihove Povelje) odricanja dijela državnog suvereniteta. Takvim postupkom, naime, država prenosi dio jurisdikcije nacionalnih sudova na međunarodno sudbeno tijelo koje se, u tom smi-

---

¹² Frulli, M., The ICJ Judgement on the Belgium v. Congo Case (14 February 2002): a Cautious Stand on Immunity from Prosecution for International Crimes, *German Law Journal*, 3(2002), dostupno na <http://www.germanlawjournal.com/>, 10.5.2010.

¹³ *Tachiona v. United States*, 386 F.3d 205 (2d Cir. 2004).

¹⁴ Cassese, A., The Belgian Court of Cassation v. the International Court of Justice: the Sharon and others Case, *Journal of International Criminal Justice* 1(2003), 437-452.

¹⁵ Npr. članak 27. stavak 1. Statuta Međunarodnog kaznenog suda, članak 7. stavak 2. Statuta Međunarodnog kaznenog suda za bivšu SFRJ itd.

¹⁶ Frulli, M., The Question of Charles Taylor's Immunity – Still in Search of a Balanced Application of Personal Immunities, *Journal of International Criminal Justice*, 2 (2004), 1118-1129. Za odluku o imunitetu od jurisdikcije v. <http://www.sc-sl.org/>, 10.5.2010.

slu, smatra sudbenim tijelom te države. To je bitno različita situacija od one u kojoj se suverena jednakost država i načelo nemiješanja ozbiljno dovode u pitanje kaznenim progonom obnašajućih državnih dužnosnika jedne države od nadležnih tijela kaznenog progona druge države. S obzirom na tu općeprihvaćenu iznimku, primjer sudanskog predsjednika *al-Bashira* na koji upozorava *Robertson* mogao bi biti relevantan kad bi uistinu postojali dokazi da je poglavar Katoličke crkve odgovoran za zločine protiv čovječnosti koji su kao dio međunarodnog običajnog prava kodificirani Rimskim statutom i stavljani u materijalnu nadležnost Međunarodnog kaznenog suda. No prije no što se dotaknemo tog pitanja, valja utvrditi ima li taj sud uopće personalnu jurisdikciju nad *papom Benediktom XVI.* kao obnašajućim šefom države? Ako zasaada ostavimo po strani materijalnu i temporalnu jurisdikciju, Međunarodni kazneni sud ima personalnu jurisdikciju nad državljanima država stranaka Rimskog statuta. Sukladno članku 12. Statuta Međunarodnog kaznenog suda, pretpostavke su za uspostavu nadležnosti da je država stranka ujedno i država na području koje se ponašanje o kojem je riječ dogodilo ili država registracije broda ili zrakoplova, ako je kazneno djelo počinjeno na brodu ili zrakoplovu i da je to država koje je optuženik državljanin. Iznimno, MKS će biti nadležan ako su ispunjeni uvjeti iz članka 12. (načelo teritorijalnosti ili aktivnog personaliteta) i kada se radi o državi koja nije potpisala i ratificirala Rimski statut, ali koja je posebnom pisanom izjavom podnesenom Tajništvu prihvatila nadležnost Suda u konkretnom slučaju i za konkretno kazneno djelo. Međunarodni kazneni sud imat će jurisdikciju nad državljanima onih država koje nisu stranke Rimskog statuta niti prihvaćaju njegovu nadležnost u konkretnom slučaju i ako Vijeće sigurnosti koje djeluje na temelju glave VII. Povelje Ujedinjenih naroda uputi tužitelju slučaj u kojem se smatra da je počinjeno takvo jedno kazneno djelo ili više kaznenih djela iz nadležnosti Međunarodnog kaznenog suda.¹⁷ Premda, kao što je već istaknuto prije u tekstu, Sveta Stolica ima ovlast zaključivanja međunarodnih ugovora, ona nije stranka Rimskog statuta Međunarodnog kaznenog suda. To znači da bi *papa Benedikt XVI.*, kao poglavar Svete Stolice koja nije stranka Rimskog sporazuma, mogao eventualno biti podvrgnut personalnoj jurisdikciji MKS samo u slučaju kad bi kazneno djelo bilo počinjeno na području države stranke ili države koja prihvaća jurisdikciju Suda u konkretnom slučaju i kad bi ta država od Tužitelja zahtijevala pokretanje postupka pred MKS. Valja, međutim, naglasiti da je ta mogućnost uistinu tek teoretska s obzirom na to da bi u tom slučaju došlo do primjene članka 98. Rimskog statuta prema kojem Sud, *inter alia*, ne može postaviti zahtjev za predajom ako bi njegovo izvršenje zahtijevalo od zamoljene države da postupa suprotno svojim obvezama na temelju

---

¹⁷ Akande, D., The Jurisdiction of the International Criminal Court over Nationals of Non-Parties: Legal Basis and Limits, *Journal of International Criminal Justice* 1(2003), 618-650.

međunarodnog prava glede državnog ili diplomatskog imuniteta osobe ili imovine treće države osim ako prije toga, putem suradnje s tom trećom državom, Sud ne ishodi njezino odricanje od imuniteta.¹⁸ *Ratio legis* te odredbe, kojom se u znatnoj mjeri relativizira doseg odredbe članka 27. Rimskog statuta, jest upravo u tome da se spriječe uhićenja i predaje Sudu od strane država stranaka državljana onih država koje nisu stranke Rimskog sporazuma i koje su zaštićene diplomatskim imunitetom.¹⁹ Eventualna jurisdikcija Međunarodnog kaznenog suda nad *papom Benediktom XVI.* po osnovi prijave Vijeća sigurnosti također je tek hipotetske naravi s obzirom na to da se seksualne zloporabe djece i mladeži od strane katoličkih svećenika, ma koliko ozbiljne bile njihove posljedice, ne mogu smatrati ugrozom međunarodnog mira i sigurnosti koje bi tom organu Ujedinjenih naroda dale ovlasti za postupanje u skladu s poglavljem VII. Povelje Ujedinjenih naroda. Zbog toga je svaka usporedba s optužnicom protiv *al-Bashira* sasvim pogrešna i, rekao bih, besmislena. Sve i da unutar Vijeća sigurnosti dođe to takve inicijative, teško je vjerovati da protiv takve odluke barem jedna stalna članica ne bi izjavila veto. Konačno, valja odbaciti i promašenu *Robertsonovu* tvrdnju da imunitet šefa države ne štiti *papu Benedikta XVI.* od postupka pred Međunarodnim kaznenim sudom jer raširenost i sistematičnost seksualnih zloporaba djece i mladeži od strane katoličkih svećenika upućuje na to da je riječ o zločinima protiv čovječnosti. Ne ulazeći ovom prilikom u detaljnu analizu obilježja bića ovog kaznenog djela, valja podsjetiti na presudu francuskog *Cour de Cassation* iz 1987. godine kojom je *Klaus Barbie* osuđen zbog zločina protiv čovječnosti. Sud je u presudi jasno istaknuo da je *differentia specifica* zločina protiv čovječnosti od ratnog zločina "sustavnost počinjenja kaznenih djela u okviru državne politike ideološke nadmoći (supremacije)".²⁰ Zločini protiv čovječnosti moraju biti počinjeni u okviru sustavnog ili rasprostranjenog napada usmjerenog protiv civilnog pučanstva. Element sustavnosti zahtijeva da nečovječna djela budu počinjena na sustavan način, što znači u skladu s unaprijed zamišljenim planom ili politikom. Ostvarivanje tog plana ili politike moglo bi dovesti do ponovljenog ili dugotrajnog činjenja nečovječnih djela.²¹ Tvrditi da su seksualne zloporabe djece i mladeži od strane katoličkih

---

¹⁸ V. članak 98. Statuta Međunarodnog kaznenog suda, dostupno na <http://www.icc-cpi.int/>, 10.5.2010.

¹⁹ Tako i Akande, supra, bilj. 17, str. 23.

²⁰ Finkelkraut, A., *Remembering in Vain: The Klaus Barbie Trial and Crimes Against Humanity*, New York, Columbia University Press, 1992., također i Sadat, L. N., *The Interpretation of the Nuremberg Principles by the French Court of Cassation: From Touvier to Barbie and Back Again*, 32 *Columbia J. Transnat'l L.* 289 (1994).

²¹ Derenčinović, D., *Međunarodni terorizam kao zločin protiv čovječnosti - zabranjena analogija ili popunjavanje pravnih praznina u međunarodnom kaznenom pravu*, Hrvatska pravna revija, 5(2005), str. 73-87.

svećenika, bez obzira na njihovu težinu i posljedice, počinjene u okviru rasprostranjenog ili sistemskog napada na civilno pučanstvo značilo bi proglasiti djelovanje ili barem jedan segment djelovanja Katoličke crkve izvorno zločinačkim. Takvim bi kvalifikacijama vrh crkvene vlasti zbog svog “konspirativnog” djelovanja bio sasvim izjednačen s organizacijama koje su u Nürnbergu proglašene zločinačkima. Naposljetku valja reći i ovo: Geoffrey Robertson je pravnik koji je ostvario zavidnu međunarodnu karijeru. Zbog toga čudi nepodnošljiva lakoća iznošenja neargumentiranih teza koje ne samo da su promašene s aspekta međunarodnog (i kaznenog) prava već i onoga što se u međunarodnim odnosima najčešće naziva političkim realizmom (*Realpolitik*). Dakako, nije isključeno da se radi o još jednom pokušaju privlačenja pozornosti medija od strane kontroverznog autora koji se, *inter alia*, izjašnjavao i u prilog američkih napada na *Hiroshimu* i *Nagasaki* potkraj II. svjetskog rata. Kako bilo, po međunarodnom (i kaznenom) pravu, proceduralnom i supstancijalnom, papa Benedikt XVI. sasvim sigurno neće kazneno odgovarati za zločine protiv čovječnosti. Bez obzira na to što o tome mislio *Geoffrey Robertson*.

